

VINOGRADI MARIJABISTRičKOG KRAJA I UDRUGA VINOGRADARA MARIJA BISTRICA

VINEYARDS OF THE MARIJA BISTRICA REGION AND MARIJA BISTRICA WINE GROWERS' ASSOCIATION

Ž. Vidaček

„Želiš li biti sretan jedan dan, popij peharček vina,
želiš li pak biti sretan cijelog života, zasadi vinograd.“
Narodna

SAŽETAK

U radu raspravljamo o veličini i starosti nasada vinove loze, zemljišnim uvjetima i pogodnosti tla za uzgoj vinove loze, o uzgojnom obliku trsa, sortimentu, prinosima grožđa i uspješnom utjecaju Udruge vinogradara Marija Bistrica na unapređenju uzgoja vinove loze, proizvodnje vina i stolnog grožđa. Programske aktivnosti Udruge vinogradara, sadrže znanstveno stručna predavanja, posjete u tuzemstvu i inozemstvu, okrugle stolove i rasprave, obred blagoslova trsja na Vincekovo i ceremoniju Martinja u Mariji Bistrici.

ABSTRACT

In the paper, we discuss the size and age of vine plantations, land conditions and suitability of the soil for growing vines, the growing form of vines, assortment, grape yields and the successful influence of the Association of Marija Bistrica winegrowers on the improvement of vine cultivation, wine and table grape production. The program activities of the Vine association include scientific expert lectures, visits in the country and abroad, round tables and discussions, the blessing of vines on Vincekovo and the Martinja ceremony in Marija Bistrica.

UVOD

Vinogradi marijabistričkog kraja, spadaju u vinogradarsku regiju Središnje bregovite Hrvatske, pod regije Zagorje-Međimurje i vinogorje Stubica. Povijest vinogradarstva na prostoru Hrvatske seže u daleka vremena. Širenjem kršćanstva u četvrtom stoljeću, a naročito otkako je rimska država priznala tu

vjeru, dolazi do još većeg zamaha u razvoju vinogradarstva i vinarstva. Vino se naime počelo upotrebljavati u crkvenim obredima, ono je dobilo mitsku i kultnu dimenziju. Vinogradarstvo se dobro razvijalo oko Zagreba. Tu su također bili veliki samostani, bogata biskupija. Na obroncima Zagrebačke gore ili Medvednice zelenilo se mnogo vinograda: tu su bili posjedi Kaptola i niza velikaša. Zagrebački se vinogradi spominju već u Zlatnoj buli, sredinom 13. stoljeća. Tijekom sedamnaestog i osamnaestog stoljeća u Bistrici je bilo i do 20-ak feudalaca i Crkava, kojima su seljaci služili, fizički radili, davali u naravi ili plaćali vinom, Lacković D. 2015., prema Butorac J 1993. i Udruga Brenta 2022.

Promjenom društvenih, gospodarskih i tehnoloških promjena u devetnaestom i početkom dvadesetog stoljeća u Hrvatskoj i u svijetu, bilježimo velike kvalitativne promjene uzgoja vinove loze i proizvodnje vina. Zahvaljujući Udruzi vinogradara Marija Bistrica u bistričkim vinogradima se uzgajaju kvalitetne stolne sorte, sorte za bijelo i crno vino. U sadašnjim količinama kvalitetnih vina nema više potrebe patvorenja vina-delanca i zagorskog kiseliša. Hibridnih sorata vinove loze uglavnom nema u marijabistričkom i zagorskom kraju, osim na brajdama okućnica. Međutim, o uvođenju hibridnih sorata vinove loze Bernard Farges, predsjednik sindikata Bordeaux i Bordeaux Supérieur smatra, da bi hibridnim sortama trebalo dati šansu, jer su otporne na klimatske promjene i izazove smanjenja sredstava za zaštitu bilja.

1. MARIJABISTRČKI KRAJ

Marijabistrički kraj na istoku Krapinsko zagorske županije. Obuhvaća područje općine Marija Bistrica s naseljima Globočec, Hum Bistrički, Laz Bistrički, Laz Stubički, Mariju Bistricu, Podgorje Bistričko, Podgrađe, Poljanicu Bistričku, Selnicu, Šušobreg Bistrički i Tugonicu. Proteže se od sjeveroistočnog obronka Medvednice na 453 m.n.m prema sjeveru do rijeke Krapine na 155 m.n.m. Sa istočne strane omeđen je potokom Žitomirka, a na zapadnoj strani potokom Pinja. Od Zagreba je udaljen oko 40 km i od Varaždina oko 50 km.

Ukupna površina općine je oko 6.859 ha, od toga je građevinsko područje 784 ha, izdvojeno građevinsko područje izvan naselja 67 hektara. Poljoprivrednog zemljišta ima oko 994 ha i šuma 2.852 ha, odnosno ostalog poljoprivrednog i šumskog zemljišta ima 2.150 hektara. Prema statistici oranica i vrtova ima 561 ha, povrtnjaka u okućnici 11 ha, livada 513 ha, pašnjaka 13 ha, voćnjaka 63 ha i vinograda je bilo prije dvadesetak godina oko 101 hektar¹.

---

¹ Navedene površine uključujući vinograde, su iz popisa poljoprivrede 2003. godine. Nažalost, u popisu poljoprivrede 2021. godine nema tih podataka po općinama.

Geološko-litološku podlogu čine les, bazalti, kalkareniti, konglomerati, kvarcni pijesak, lapori, pješčenjaci, šejlovi, spiliti i vapnenac. Pedološki pokrov krapinske nizine i potočnih dolina čine močvarno glejna djelomično hidromeliorirana tla i koluvijalna tla na donjoj trećini brežuljaka. Brežuljkastogorsko područje pokrivaju humusno akumulativna tla, lesivirana, kiselo smeđa, eutrično smeđa i pseudoglena tla. Na većoj površini su asocijacije šuma hrasta kitnjaka i običnog graba, šuma hrasta lužnjaka i običnog graba, šuma bukve s bekicom, bukova šuma, šuma hrasta kitnjaka i pitomog kestena, Vidaček i Penezić, 2011., slike 1. i 2.

Slika 1. Bistričko podgorje

Picture 1 Bistrica foothills

Slika 2. Šumoviti marijabistrički kraj

Picture 2 Wooded part of the Marija Bistrica region

2. VINOGRADI MARIJABISTRIČKOG KRAJA

Bistrički kraj je, kao i ostali zagorski krajevi, odavno obilovao nasadima vinove loze. Vinograde su obrađivali seljaci i kmetovi u svoju, ali i za feudalčevu korist. Još na početku ranog novog vijeka proizvodnja vina je bila veća od proizvodnje žitarica. U odnosu na to proteklo razdoblje, uključujući trajanje i ukidanje feudalizma 1848. godine, u prvim desetljećima 20. stoljeća vinogradi su se još češće sadili kao posljedica formalnih podjela obiteljskih zadruga. To je nerijetko imalo za posljedicu da su vinograde dijelili „na drete“, tj. kao komadiće špage od užeta, što simbolizira vrlo uske parcele, nerijetko s dva-tri reda trsja, Lacković D. 2015.

Kako u popisu poljoprivrede 2000/2022. godine, nema podataka o poljoprivrednom zemljištu po općinama niti po naseljima, pa koristimo AKOD preglednik s identifikacijom parcela obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG), uključujući podatke o površini, broju parcela, površini i broju iskrčenih parcela. Prema ARKOD pregledniku 31.12.2021. na području općine nalazimo ukupno upisanih 25,33 ha vinograda u 296 parcela², te 0,86 ha iskrčenih vinograda, tablica 1.

Tablica 1. Vinogradi općine Marija Bistrica u ARKOD pregledniku 12/31/2021.

Table 1 Vineyards of the municipality of Marija Bistrica in the ARKOD database on 12/31/2021

Naselja Settlements	OPG vinogradi općine Marija Bistrica Vineyards of Marija Bistrica municipality*			
	Površina Area, ha	Broj parcela No. plots	Iskrčeno, ha Uprooted, ha	Iskrčenih, broj Excavated, number
Globečec	3,14	45	0	0
Hum Bistrički	7,87	54	0,36	3
Laz Bistrički	1,68	27	0,18	3
Laz Stubički	0,52	7	0	0
Marija Bistrica	0,43	5	0	0
Podgorje Bistričko	6,07	65	0	0
Podgrađe	0	0	0	0
Poljana Bistrička	1,54	26	0,12	2
Selnica	2,27	36	0,14	2
Šušobreg Bistrički	0,25	3	0	0
Tugonica	1,56	28	0,06	1
Ukupno-Total	25,33	296	0,86	11

² **Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo**, (OPG) je organizacijski oblik gospodarskog subjekta i obavlja gospodarsku djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti sa svrhom ostvarivanja dohotka ili dobiti proizvodnjom i prodajom proizvoda ili pružanjem usluga na tržištu. Temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji, NN 32/19

U nizinskom području i potočnim dolinama općine Marija Bistrica, nema nasada vinove loze zbog mogućeg štetnog djelovanja poplava, mraza i magle dužeg trajanja. Na brežuljcima do oko 200 m.n.m i nagibom terena do 16 % najpogodnija su za vinograde ocjedita lesivirana tla na lesu i eutrično smeđa tla na mekom vapnencu i/ili na laporu. Na istim položajima su i manje ocjedita pseudoglejna tla umjerene pogodnosti za uzgoj vinove loze, slika 3. i 4.

Gorsko područje preko 200 m.n.m. i nagiba preko 16 % je dobre, umjereno dobre i ograničene pogodnosti, te privremene i trajne nepogodnosti za uzgoj vinove loze, ovisno o litološkoj podlozi, reljefu i pedološkim značajkama. Ovdje su humusno akumulativna tla A-C građe profila, lesivirana tla A-E-Bt-C građe, eutrično smeđa i distrično smeđa tla A-(B)v-C građe profila. Na nagibu 16-30 % je erozija tla vodom intenzivna. Za intenzivne nasade, su preporučene terase s jarcima za kontrolirano površinsko otjecanje vode, koje danas bez tih mjera djelomično nadoknađuju brojne međe malih parcela. Na strmim padinama 30-65 % nagiba bez određenih mjera uređenja nagiba, rijetko nalazimo stare nasade vinove loze na kolcima, slika 5.

Slika 3. Vinski vrh
Picture 3 Vinski vrh

Slika 4. Hum Bistrički
Picture 4 Hum Bistrički

Slika 5. Laz Bistrički
Picture 5 Laz Bistrički

Nasadi vinove loze su starosti 2 do 70 godina i na površinama 0,03 do 2,0 hektara. Dominiraju manji nasadi 0,1 do 0,2 hektara. Ima 19 sorata za bijelo vino, 10 sorata za crno vino i 10 sorata stolnog grožđa. Najčešći uzgojni oblik trsa je guyot na žici. Prosječni prinos grožđa po trsu je 2-3 kilograma. Za obradu tla koriste suvremenu mehanizaciju. Gnojidbu tla i folijarnu prihranu, obavljaju sve više kontrolirano i nakon kontrole plodnosti tla odnosno kontrole opskrbljenosti tla biljnim mikro i makro elementima. Zaštita vinove loze od bolesti i štetnika je uglavnom kontrolirana i redovita. Tehnološki procesi u preradi grožđa i proizvodnji vina su u aktualnom trendu. U podrumu se stare zadružne preše i stare drvene bačve djelomično napuštaju korištenjem novih tehnologija, slika 6.

Od osamdeset i jednog anketiranog člana udruge 2015. godine doznajemo, da iz grupe za **bijelo vino**, graševinu uzgaja 35 vinogradara, silvanac zeleni 29, rizling rajnski 31, chardonnay 23, sauvignon 21, kraljevinu 21, pinot bijeli 12, šipon 11, štajersku bjelinu 12, muškati žuti 9, pinot sivi 9, traminac 7, muškati ottonel 4, plavac žuti 3, veltlinac 1, muškati zlatni 1, kerner 1, škrljet 1 i radgonsku raninu 1 vinogradar.

Iz grupe sorata za **crno vino**, 9 vinogradara uzgaja Cabernet sauvignon, 8 Frankovku, 6 Pinot crni, 4 Merlot, 3 Žametnu črninu, 2 Gamay, 1 Blauburger, 1 Plavac, 1 Zweigelt i 1 vinogradar Marijansku črninu. Iz grupe **stolnih sorata**, 22 vinogradara uzgajaju Kraljicu vinograda, 18 Cardinal, 17 Pinot, 6 Muškati, 6 Muškati hamburg, 4 Muškati julski, 2 Viktoriju, 1 Matildu, 1 Imperijal i 1 Afuz ali.

Slika 6. Stara zadružna preša i drvene bačve kao etno eksponati
Picture 6 Old cooperative press and wooden barrels as ethno exhibits

3. UDRUGA VINOGRADARA MARIJA BISTRICA

Važne poticaje vinogradarstvu u povijesti sjeverne Hrvatske, daju osnutak Hrvatskog gospodarskog društva 1841. u Zagrebu, te otvorenje Višeg gospodarskog učilišta u Križevcima 1860. godine, prve poljoprivredne škole tog ranga ne samo u Hrvatskoj nego i na Balkanu. Škola je vrlo zaslužna za obnovu vinograda nakon katastrofe od trsne uši.

Posebna se zahvalnost za osuvremenjivanje vinograda u sjevernom dijelu hrvatske duguje ampelografu barunu Zdenku Turkoviću, koji je znanstvenim radom i praksom udario temelj modernom vinogradarstvu i podrumarstvu u Kutjevu. Sa zadovoljstvom možemo reći, da su napretku vinogradarstva i vinarstva znatno doprinijele i udruge vinogradara i vinara.

3.1. Osnivanje Udruge

Ideja o osnivanju Udruge vinogradara Marija Bistrica započela je uspostavom Općine. Često se u kuloarima i po klijetima raspravljalo da bi trebalo osnovati Udrugu vinogradara. Udruga vinogradara Marije Bistrice osnovana je 2000. godine. Udruga djeluje na području Županije Krapinsko-zagorske, imajući slijedeće zadatke: okupljati vinogadare i poticati ih na suvremeni način podizanja nasada vinove loze, obradu vinograda i zaštitu vinove loze, proizvodnju vina u suradnji sa znanstvenim institucijama iz područja vinogradarstva, vinarstva i zaštite bilja, te suradnju s ustanovama u tuzemstvu i inozemstvu, koje se bave proizvodnjom i prometom vina.

Po osnivanju Udruge, prve 2001. godine u Udrugu se učlanilo 190 vinogradara i/ili njihovih simpatizera. Povećanjem interesa za aktualne novine u vinogradarstvu i podrumarstvu, taj broj je u navedenom razdoblju bio i do 293 člana. U 2022. godini Udruga ima ukupno 97 redovitih članova sa i bez upisanih u ARKOD pregledniku, slika 7.

Slika 7. Članovi Udruge u Ludini

Picture 7 Members of the Association in Ludina

Potvrda članovima Udruge za uspješan rad su brojna godišnja zlatna, srebrna i brončana odličja, dobivena na „Vinarijadama“ KZZ u organizaciji HGK ŽK Krapina.

3.2. Znanstveno stručna predavanja

U nizu znanstveno-stručnih predavanja **Bernard Kozina** održao je predavanja o sadnji vinove loze, zahvatu zelenog reza na vinovoj lozi, pripremi za berbu, radovima u vinogradu u vrijeme mirovanja i njezi mladog vina, edukacijskom ocjenjivanju vina, edukacijskoj degustaciji vina i o someljerstvu, zatim o nekim novim smjernicama u vinogradarstvu. Organizirao je obilazak vinograda s prepoznavanjem sorata vinove loze i dvodnevni tečaj cijepljenja vinove loze. **Željko Vidaček** je informirao o funkciji i važnosti tla u uzgoju vinove loze, uzimanju uzoraka tla za laboratorijsku analizu, pripremi tla za sadnju vinove loze, održavanju plodnosti tla u vinogradu, te o gnojivima i gnojidbi u vinogradu. **Milorad Zoričić** održao je predavanja o postupcima u njezi vina i pripremi za buteljiranje, o znanju i vještinama o vinu, a **Ivan Mikec** o zdravstvenoj zaštiti vinove loze i zaštiti od bolesti uzrokovanih štetnicima u vinogradarstvu i voćarstvu.

Predstavnici tvrtke PA-VIN održali su demonstraciju poljoprivredne mehanizacije u vinogradarstvu, predavali o problematici folijarne prihrane vinove loze, prihrani vinove loze i zdravstvenoj zaštiti, proljetnim radovima u vinogradu, sadnji vinove loze, ishrani i pripremi vina za buteljiranje. **Marija Švar** informirala je o ekomarkicama za vino, a **Gerhart Šubert** o edukacijskom ocjenjivanju vina, **Stjepan Sito** o strojevima u vinogradarstvu i **Zdenko Ivanković** o ocjenjivanju vina.

3.3. Posjete inozemstvu i tuzemstvu

U sklopu svojih aktivnosti članovi Udruge posjetili su: vinograd i podrum u Jazbini Agronomskog fakulteta u Zagrebu, ormoško vinogorje i podrum, sajam vina „VINITALY“ u Veroni, Beljski podrum (Kneževi Vinogradi), poljoprivredno-prehrambeni sajam u Gornjoj Radgoni, poljoprivredno gospodarstvo Toplak u Juršincima, podrum u Kutjevu, Iločki podrum, Vinarski institut Eisenstadt, vinogorje Eisenstadt-a, vinogorje i podrume pokrajine Tokay u Mađarskoj, vinogradarsku zadrugu Rauscedo u pokrajini Pordenone u Italiji, podrum obitelji Esterhasi, vinogorje i podrume Štrigove i Svetog Urbana.

3.4. Obredi Vincekovo i Martinje

U Mariji Bistrici i šire zadržalo se štovanje sv. Vinka (22. siječnja) i sv. Martina (11. studenog), kao simbolično obilježavanje početka i kraja vinogradarskog kalendara. Prvog sveca su uzeli kao zaštitnika vegetacije i zdravog uroda vinove loze, a drugog kao simboličnog krstitelja mošta i njegove pretvorbe u vino.

3.4.1. Vincekovo

Obred zazivanja trsja na Vincekovo, obavlja blagoslov vinograda i zaziv dobrog uroda. Poseban naglasak dan je na apotropejske i magijske obrede vezane uz vjerovanja da će upravo ti postupci potaknuti bogatiji urod i zaštitu vinograda od svih zala. Za izvedbu obreda potrebni su različiti rekviziti (peharec, čaše, vino, jelova grančica, kobasice, šunka, špek, škare za obrezivanje, mužar ili puška i dr.), kako je to tradicija u različitim našim krajevima.

U izvođenju ceremonijala blagoslova vinograda sudjeluju vinogradar-gospodar, meštar od ceremonijala, njegovi pomoćnici – pudar i oružar. Obučeni

su u narodne nošnje sjeverne Hrvatske. Uz njih su redovito i svirači (mužikaši). Dolazeći do klijeti, postavljaju sve potrebne rekvizite na stol uz vinograd. Na znak meštra ceremonijala (obično domaćina ili gospodara vinograda), izvođenje ceremonijala počinje uz pjesmu koja govori o vinogradarskim radovima „Došli su težaki pred zorju“, Pepeljnjak S., 1910., slike 8. i 9.

Slika 8. Ceremonijal u vinogradu
Picture 8 Ceremony in the vineyard

Slika 9. Darivanje vinograda
Picture 9 Donation of vineyards

3.4.2. Martinja

Blagdan svetog Martina je dan njegovog pokopa, 11. studenog 397. godine, koji se štuje u brojnim krajevima zapadne Europe, pa tako i u našim sjevernim krajevima, gdje je u stvari Martinje društvena zabava uz mlado vino. U Mariji Bistrici zabava se organizira za članove Udruga vinogradara i dobro došle goste.

Obredni gospodin je S. Pepeljnjak S., a ceremonijal je improvizacija „Križevačkih štatuta“³. U izvođenju parodijske „koncelebrirane mejše krštenja mošta“ sudjeluju, biskup i njegov pomoćnik, dva kanonika, šekutor, folklorni zbor KUD-a „Lovro Ježek“ i mužikaši.

U izvođenju ceremonijala ima mnogo zahtjevnih i zabavnih radnji, Najava „Martin svetac“. Gašenje svjetla u dvorani. Ulaza šekutora koji pali svijeće na oltaru. Dolaska gospodara. Paljenje se svijeće na bačvi koja se nalazi nedaleko oltara. Na bačvi je jastuk i pletena flaša. Šekutor zvonit. Pale se reflektori.

---

³ Po staroj horvackoj šegi nemre biti veselog pajdaštva ili spravišća brez „Križevačkih štatutov“. Njim se moraju pokorjavati i s njimse posluživati vsi pajdaši i pajdašice pri veselom stolu. Križevački štatuti znaju za četiri vrste pajdašov: STARI PAJDAŠI, MLADI PAJDAŠI, PAJDAŠICE I PRIDOŠLICE

Gospodar natače vino iz bačve i recitira. Gospon Bišup prima peharec – „vu tvoje ruke moja muka“, a ti ga blagoslovi i nas razveseli. Ulaze šekutor (obučen u narodnu nošnju), kanonik 1 i kanonik 2 (obučeni kao svećenici s kpicom), bišup 1 (obučen kao svećenik s crvenim plaštom s nacrtanim grožđem i križem, bišupskom kapom i štapom – prirodno zavinuti štap s obješenim grozdom), pomoćni Bišup (obučen s bišupskom kapom) – dolaze za stol – vinski oltar. Kanonik blagoslivlja pajdaše. Glazba „Došel je došel Sv. Martin“, bišup blagoslivlja sve prisutne. Glazba „Nikaj nije lepšega“, Bišup 1 obraća se gospodararu (rukuj se). Glazba „Kolko kaplic tolko let, Bišup 1 - zaziv moštu i očišćenje od nečistoće. Gospodar stane na sredinu oltara ili uz bačvu i drži pletenu flašu u dojenačkom jastuku. Bišup traži obećanje mošta za njegovu čistoću. Bišup obavezuje mošt na dobru i jaku krepost. Glazba „Pijmo brati vince“, bišup 1 i bišup 2 kleknu - krštenje mošta i konačno Gospodar klekne, drži moštaka u jastučiću, Pepeljnjak S., 2010., slike 10. i 11.

Slika 10. Bišup izvodi obred

Picture 10 The bishop performs the ceremony

Slika 11. Obredna zakletva kuma

Picture 11 Godfather's oath

ZAKLJUČAK

Od feudalnog doba do današnjih dana 2022. godine, vinogradi u marijabintričkom kraju imaju važnu ulogu u životu seoskog stanovništva. Vinovu lozu uzgajaju za tržište i vlastite potrebe na posjedima raznih veličina i sortimenta. Nasadi vinove loze su starosti 2 do 70 godina i na površinama 0,03 do 2,0 hektara. Dominiraju manji nasadi 0,1 do 0,2 hektara. Na većim nagibima terena bez terasa, nasadi vinove loze se napuštaju u prvom redu zbog ograničenog korištenja suvremene mehanizacije i sve više nedostatka radne snage u našim objektivno i subjektivno osiromašenim ruralnim sredinama.

Tla vinograda na brežuljcima i gorskom području su dobre, umjereno dobre i ograničene pogodnosti za uzgoj vinove loze, ovisno o fizikalnim, kemijskim i biološkim značajkama, o nagibu terena i stupnju erozije tla.

Od osnivanja Udruge vinogradara Marija Bistrica 2000-te godine, prošle su dvadeset i dvije kalendarske i vinogradarske godine uspješnih programskih aktivnosti Udruge, uključujući znanstveno stručna predavanja, posjete vinogradima i podrumima u tuzemstvu i u inozemstvu, okrugle stolove i rasprave, te promotivne obrede blagoslova trsja na Vincekovo i društvene zabave Martinja s krštenjem mladog vina.

Potvrda članovima Udruge za uspješan rad su brojna godišnja zlatna, srebrna i brončana odličja, dobivena na „Vinarijadama“ KZZ u organizaciji HGK ŽK Krapina.

LITERATURA

1. Lacković, D. (2015.): Povijest vinogradarstva na području Marije Bistrice, Udruga vinogradara Marija Bistrica 15 godina (2000-2010, ISBN), 978-953-56452-0-7
2. Puljić, M. (2021.): Obitelj Turković kao privredni čimbenik razvoja i modernizacije požeške kotline, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
3. Pepeljnjak, S. (2010.): Tradicijski običaji vinogradara, Udruga vinogradara Marija Bistrica 15 godina (2000-2010, ISBN), 978-953-56452-0-7
4. Vidaček, Ž. i sur. (2015): Pogodnost zemljišta za uzgoj vinove loze, Udruga vinogradara Marija Bistrica 15 godina (2000-2010, ISBN), 978-953-56452-0-7
5. Vidaček, Ž. (2015.): O uzgoju vinove loze i proizvodnji vina članova udruge, Udruga vinogradara Marija Bistrica 15 godina (2000-2010, ISBN), 978-953-56452-0-7
6. Vidaček, Ž., Tresk Penezić Dragica, (2011.): Uporabni i proizvodni potencijali poljoprivrednog zemljišta marijabistričkog kraja, *Gazophylacium* god. XVI, br.1-2, str.161-177, UDK 338439 (497.5 Marija Bistrica)
xxx Povijest vinogradarstva - Udruga vinogradara i vinara Brenta, <http://www.udruga-brenta.hr> › povijest-vinogradarstva
xxx Društvo za očuvanje križevačke baštine „Križevački statuti“, Društvo „Križevački statuti“ Sidonije Rubido 7, 48260 Križevci

Adresa autora-Author's address:

Prof.dr.sc. Željko Vidaček, dipl.ing.agr.,
e-mail: zvidacek@gmail.com
pedolog u mirovini, Marija Bistrica

Primljeno – Received:

24.12.2022.

